

Estoonlaste „Nahkhiir” kui legomäng

SIRP 28. V 2010

Tiiu Levald

Johann Straussi operett „Nahkhiir”: muusikaline juht ja dirigent Jüri Alperen, lavastaja ja kunstnik Michiel Dijkema (Holland), kostüümikunstnik Claudia Damm (Saksamaa), valguskunstnik Bas Berensen (Holland), koreograaf Marina Kesler. Esietendus 13. V Estonias.

Kui laps saab uue ja tundmatu legomängu, ootab ta põnevusega selle kokkupanemise resultaati ja küll on pettumus suur, kui mingil põhjusel nii mõnedki osised sinna konstruksiooni ei sobi – tegijad on midagi sassi ajanud!

Sarnaste emotsioonidega võrdleksin ka oma muljeid Johann Straussi „Nahkhiire” kahelt esietenduselt meie rahvusoperis. Jäi mulje, et Viini klassikaline operett, kuhu kuuluvad kindlasti ka pikantsed stseenid, on miksitud prantsuse vodevilliga ja sealjuures kasutatud ohjeldamatult selle žanri mitte just kõige vaimukamaid võtteid nagu lõputud kukkumised ja frivoolsused, mis kuuluvad vahest öökabaree valdkonda jms.

Ootused enne selle teose lavaletulekut olid aga väga kõrgele kruvitud kahel põhjusel: Straussi „Nahkhiir” on ju muusikalisest mõttes üks võluvamaid oma žanris ning lavastusmeeskond – Michiel Dijkema lavastaja ja kunstnikuna, Claudia Damm kostüümikunstnikuna ja Bas Berensen valguskunstnikuna – oli Estoniasse väga ereda märgi jätnud Rossini „Tuhkatriinu” lavastusega. Ning kõige olulisem: väga tugev solistide koosseis.

Lugenud kavaraamatust lavastaja kontseptsiooni, kus baasideeks on kättemaks ja kõikvõimalikud hedonistlikud inimlikud nõrkused, tuli nõustuda, et mõttes on iva. Kuigi maailmalavad tunnevad ka mitmeid teisi kontseptsioone. Näiteks Londoni omaaegses menulavastuses järgiti algversiooni: teljeks teenijatüdruku Adele soov pääseda iga hinnaga teatrilavale ning Rosalinde naiselik ja kirglik soov tõestada oma mehele, et vaid tema on viimasele õige naine.

Heli Veskus (Rosalinde) ja Andrus Köster (Alfred).

Lavastajal on õigus teha oma valik, kuid kas Straussi särav, elujaatav, hea energiaga, vaid viinlastele omast lennukust (vahest ka muretust?) väljendav muusika on just sellise sarkastilise ja, julgen öelda, räige vaatenurga väljendamiseks kõige õigem? Rääkimata vahetekstidest ja tõlkest üldse (Neeme Kuningas): neid habemega nalju oleks saanud siiski värskendada ning lõputu nimedega mäng vaese „loomariigi” arvel ei tee sellele lavale just au. On teada, et Viini klassikalise opereti traditsioon on päevakajaliste naljade toomine teksti, kuid see peab olema napp, tabav ja hoidma eten-duse rütmi üleval. Praegu veab III vaatuse algus etenduse lohisema, hoolimata sellest, et

sketši esitavad sellised suveräänid koomikas nagu Tõnu Kark ja Raivo E. Tamm.

Kuid püüdkem neist faktoreist üle olla, ning rääkida muusikalavastuse tähtsamast ja põhilisest väärtusest, muusikalisest teostusest ehk solistidest, koorist ja orkestrist – ja kindlasti pildilisest küljest.

Kohe köitis hea ja hoogne *alla breve* avamäng, mis vaheldus valsitempodega, ning pilgule avanenud stiilne ja maitsekas lavapilt! Vahe-eesriidel tagurpidi tekst „Õne sa tunda saad, kui kõik mured unustad!” on esimene vihje, et kõik on pea peale pööratud: kõik tegijad soovivad olla sellel ööl keegi teine, kogeda midagi erilist! Kaks tasapinda on teineteise

suhtes nihkes: tegevuse põhiline paik oleks kui seinale riputatud viiltune pilt. (Sellest sünnivad kahjuks Estonia lava kaks probleemi: esiteks akustiline – lauljad on asetatud ebasoodsalt lavasügavusse ja puudub heli tagasi peegeldav tagasein, teiseks kontakt orkestriga – mõlemal etendusel, eriti teisel tingis just see mitmeid „lokse”). Valge värv domineerib põhidetailides (klaver, kanapee) ja kõiki stseene toonitakse värvigamma rikkalikus valikus: küll hele- ja tumesinine, kujutamas hommikut valgust, meelelised stseenid lillades toonides, fookusesse võetud dialoogid mustvalgel printsibiil jne. Kogu see valgusmäng on äärmiselt täpselt sünkroonis muusikaga. Valge foo-

HARRI ROSPU

nil mõjub efektselt Rosalinde I vaatuse roosa kleit, tegumoelt on elegantne tema must kleit II vaatuses. Äärmiselt lõbustav on „hiirekeste” ehk baleriinide ilmumine valgetes *tutu*’des! Siinjuures peab ütlema, et koorineid olid selles rollis fantastilised ja ei saa salata, et kogu selle harjumatu füüsilise sagimise juures kõlasid koorid, eriti kuulus „Dooiduu” perfektselt!

Salata ei saa ka seda, et teise etenduse koosseis mõjus terviklikumalt. Esimesel etendusel laulsid Rosalindet **Aile Asszonyi**, Eisensteini **Urmas Põldma**, Franki **Mart Laur**, vürst Orlofskyt **Rauno Elp**, Alfredit **Oliver Kuusik** ja dr Falket **René Soom**, teisel vastavalt **Heli Veskus**, **Mati Kõrts**, **Väino Puura**, **Mati Turi**, **Andrus Köster** ja **Taimo Toomast**. Adelet laulis mõlemal öhtul **Kristina Vähi**.

Ansambel Veskus-Kõrts-Vähi-Toomast-Turi võiks julgelt üskõik millisele Euroopa lavale minna seda operetti laulma – siin on head hääled, laulmise nauditav tase, elegants (juhul kui seda frivoolsustega ära ei mäkerdata!) ja sõnavaldamine. Köster pääseb sellesse seltskonda siis, kui veel veidi selle žanri fraseerimiskerguse ja nõtkusega tööd teeb, sest muud eeldused on oivalised. Esimesel etendusel mõjutasid ilmselt üldmuljet paljud eespool jutuks olnud faktorid. Näiteks on selge, et liigne rabelemine segas Asszonyit etenduse esimesel poolel sel määral, et hääles oli taas liigset rahutust, küll aga suutis ta oma põhiväärtused maksma panna II vaatuse imelises *Csárdás*’is. Võib-olla tegi karuteene nii tema kui nii mõnegi teise teksti kandvusele saali akustilika. Ere oli Soomi loodud dr Falke ja temalt kõlas saali nii laul kui tekst.

Pärast kahe etenduse kuulamist saab vaid kahjutundega imestada, miks küll ei ärata selline imeline žanr nagu Viini klassikaline operett lavastajais helgeid ja elujaatavaid allüüre, vaid ikka kiputakse sinna „põrgu eeskotta”!?

PS Vabandan südamest Vanemuise teatri kahe andeka Merle ees: „Figaro pulmas” laulab Barbarinat **Merle Jalakas**, mitte Merle Jääger (vt „Usaldage kõiges Mozarti muusikat”, Sirp nr 19).